

GWĪTĪKIA ONA KŪRĪ NA MOOTIGANU

Lesoni 5 ya May 4, 2024

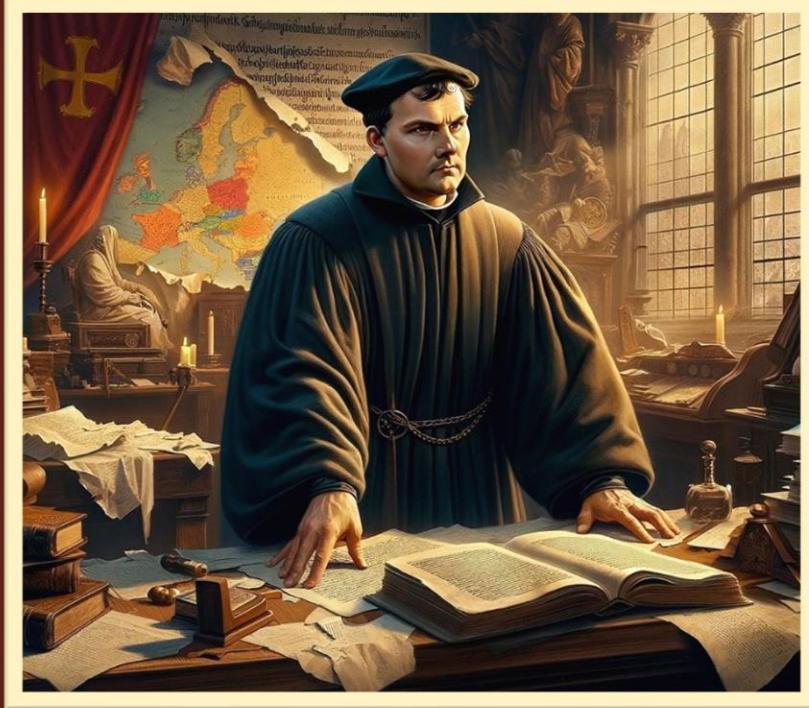
**"Njigīite uuge waku ngoroin̄ yakwa, n̄iguo
ndikaae ḡukwih̄iria"** (Thaburi 119:11, NKJV)

Mwaka-inī wa karne ya 16th (century), wīra wa mīaka 200 ūrīa wanjītio nī Wycliffe hau kabere, “njata ya ūthondeki (Reformation),” ūkīanjīrīria kūhenia makīria. ūgemu wa ūthondeku ūgikinya.

Ūthondeku wahandītwo igūrū rīa mīrūgam ītano:

- ★ 1. *Sola Scriptura* (*Mandīko mo maiki*)
- ★ 2. *Sola gratia* (*wega/ūtugi wī wiki*)
- ★ 3. *Sola fide* (*wītīkio wī wiki*)
- ★ 4. *Solus Christus* (*Kristū e wiki*)
- ★ 5. *Soli Deo gloria* (*ūkumio woothe kūrī Ngai wiki*)

Mūthingi wa wītīkio:

- *Sola Scriptura / soli Deo gloria.*
- *Bibilia kūrī o mündū wothe.*
- *Mūtaūri wa Bibilia.*

Mūthingi wa ūhonokio:

- *Sola gratia / sola fide / solus Christus.*
- *Gūkūra thīniī wa wega/ūtugi.*

MÜTHINGI WA
WITIKIO

SOLA SCRIPTURA / SOLI DEO GLORIA

“Wanjarīirie, na nī̄ ngīgūthikīrīria wega; ciugo ciaku igītūma ngene na njanjamūke, nīkūmenya atī̄ ndī̄ waku, wee MWATHANI Ngai Mwene Hinya Wothe.” (Jeremia 15:16)

Athondeki a karne 16 (century) makīgarūra mwonekano wa thī̄. No nī̄ matheririe weega atī̄ mayiarī̄ na ūndū wa mwanya. Marī̄ andū magarūrī̄two nī̄ Ngai. na nī̄ndū wa gītūmi kī̄, makīanīrī̄ra: “Kūrī̄ Ngai We wiki, arokumio”. ūthondeki ūyū wahotetekire gūtwarithio na mbere thī̄niī̄ wao? Nī̄ ūthomi wa Kiugo kī̄ Ngai wahigirie kī̄ama gīkī̄.

Bibilia yamekīire atī̄, na īngītwīkī̄ra atī̄ ithuuī̄?

Nīyo mūthingi wa wītīkio

Twetīkia cī̄ranī̄ro Ciake twerūhagia wītīkio witū na ūcamba

Mathangū mayo nī̄ ta matunda ma mūtī̄ wa muoyo

īrirūkagia gīkeno, mwīhoko na ūtheri

ītūheaga mwerekero, ūūma, hinya na ūūgī̄

Gūcanjamūra ūmūnū witū kīrūgamo, meciria, kwīigua na kīroho

Mahinda-inī̄ macio ma nduma, Bibilia yamaingīrīre mītūrī̄re-inī̄ yao o nginyanagia handū ha kwīneano o ene gūtūrī̄ra wītīkio moorutani-inī̄ mayo. Ona ūmūthī̄ rī̄, hihi Bibilia nī̄

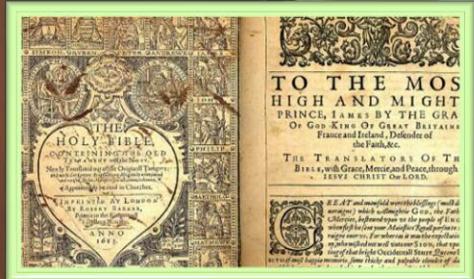
BIBILIA KŪRĪ O MŪNDŪ WOTHE

"Naguo ūhoro wa Ngai ūgīthīi na mbere kūhunjio na ūkīngīha." (Atū 12:24 NIV)

Tyndale (1494-1536) akīyumīria gūthondeka mahītia ma Bibilia ya Wycleffe (yataūrītwo kuuma kī-Latini), ataūrīte īmwe kwa īmwe rwario rūrīa rwa mbere. Agīcabithia Kīrīkanīro Kīerū ataūrīte kuuma kī-Greek.

Miles Coverdale agīthīi na mbere na agīkenerera wīra wa Tyndale hamwe na ūtaūri wa Kīrīkanīro Gīkūrū kuuma Kī-Hibirania (Hebrew) kīa mbere. ūguuo, mwaka-inī wa 1535, Bibilia ya mbere ya Gīthūngū (English) īgīcabwo.

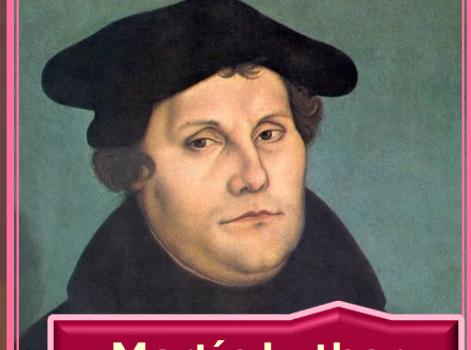
Ūtaūri ūyū nīwahūthīkire mūrī motaūri maingī ma rūthiomī rwa aria a Gīthūngū ma Bibilia: *King James Version*, ūrīa ya cabirwo mwaka-inī wa 1611. Wīra wa Tyndale, Coverdale, na gīkundi kīa Athomi arīa maharīrīrie bibilia ya KJV nīcigucīrīrie andū mamilioni, na kūmarehe ūugī wa Ngai..

Ūngīenda kūmenya makīria, mūndū ūteyumīririe na gūkumbatīria ūthondeki (Reformation) warī ūteithio wa gorō mūnene he motaūri maya: Erasmus wa Rotterdam, ūrīa wacabire ihinda-inī rīu Kīrīkanīro Kīerū na kī-Greek (kīrīa kīahūthīkire ta gītongoria kīa ūtaūri harī Athondeki).

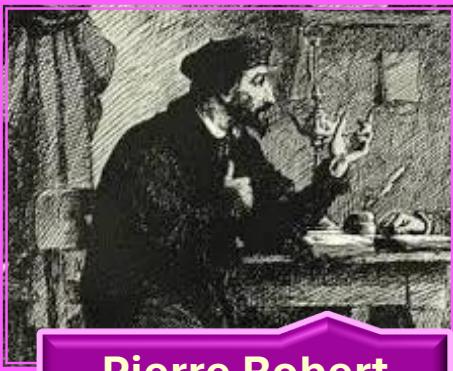

BIBILIA GŪKINYĪRA ANDŪ OTHE

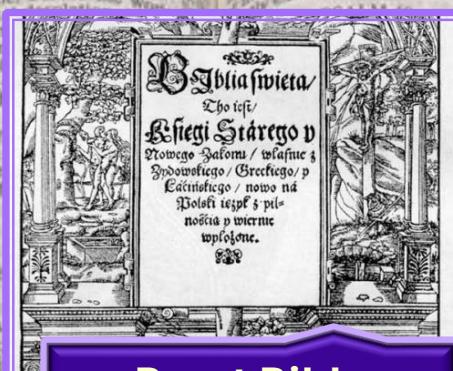
Rīrīa motaūri ma bibilia cia Gīthūngū mathiaga na mbere kūharīrio na gūcabwo, ūtaūri no wathiaga na mbere na athondeki andī a thīomi na mīario mwanya mwanya cia ūndūire wao. Na njīra īno, Bibilia nīngīathomirwo na īmwe kwa īmwe na thiomi cia aikari a- Europe, na thīinīi wa “Thī Njerū”.

Martín Luther
German (1534)

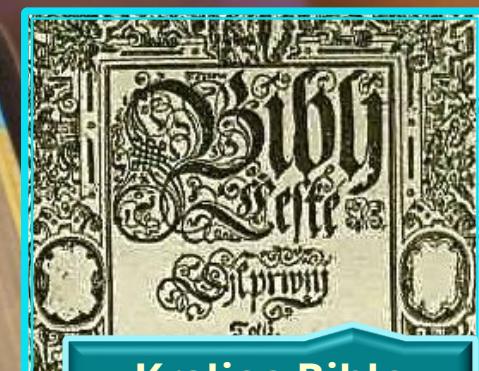
Pierre Robert
Olivétan
French (1535)

Brest Bible
Polish (1563)

Casiodoro de
Reina
Spanish (1569)

Kralice Bible
Czech (1579)

Jonas Bretkunas
Lithuanian (1579)

Jurij Dalmatin
Slovenian (1584)

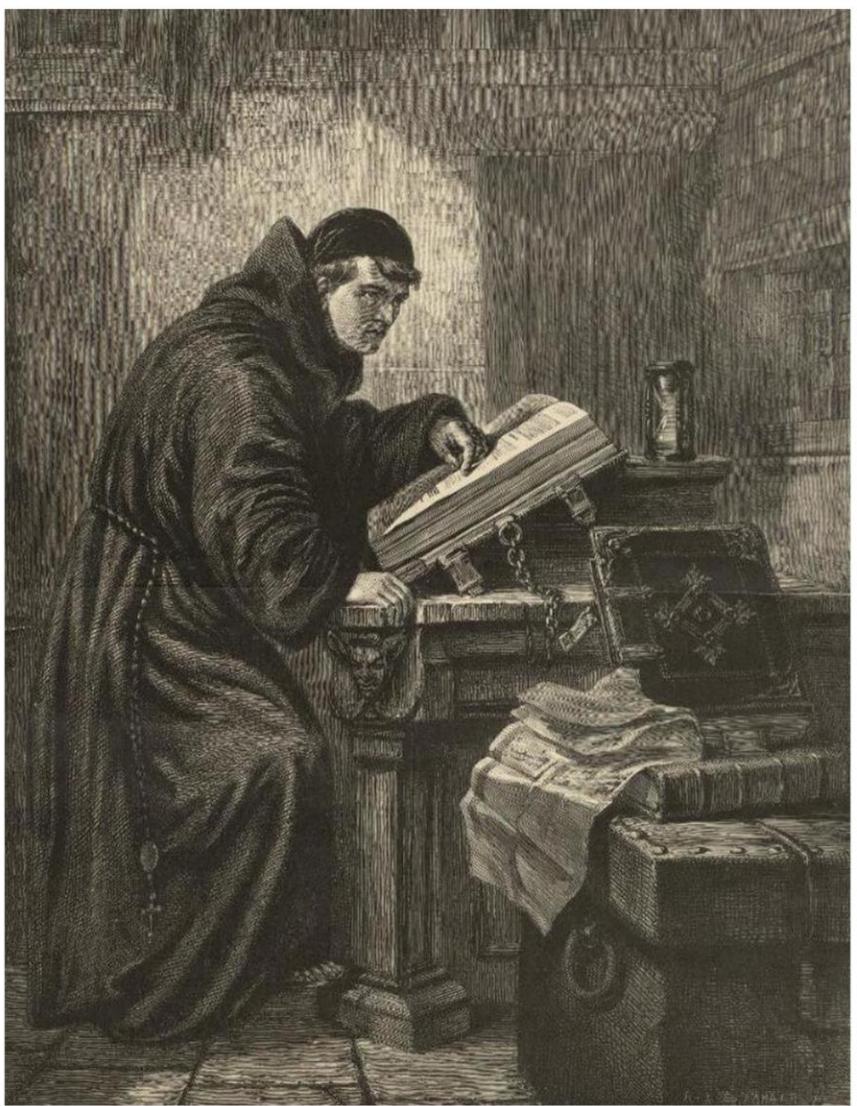
Giovanni Diodati
Italian (1607)

João Ferreira de Almeida
Portuguese (1691)

MŪTAŪRI WA BIBILIA

“No rīirī, mbere ya maündū moothe mwagīrīrwo nīkūmenya atī gūtirī mündū ūngīhota gūtaūra ūrathi ūrīa wī Maandīkoinī we mwene.” (2 Petere 1:20 NIV)

Rīrīa Martin Luther athomire Bibilia rīa mbere na kī- Latin, ūtūro wake ūkīgarūrwo.

Rīrīa ahingūraga marathi mayo, akīigua he hinya mūnene makīria watheragia meciria make. Injili īkīgīa muoyo na ikīmūingīra. ūndūre ūkīmuuma ūkīhera kūraya, na weega wa Kristū ūkīambatīra. Nī hinya ūrīkū wekīrire ūtheri meciria mao?

Roho Mūtheru, ūrīa tu ūheetwo hinya wa ūtaūri wa Bibilia, nīwe ūguūragia ūūma ūrīa wī thīniī wayo. Na o Roho Mūtheru nī aheanītwo kūrī ithuuī nīguo tūtaūkwo nī Bibilia! (Johana 14:26; 16:13).

Kuuma ihinda rīu harī na ūira atī gūtingīkorwo ūnyitanīri gatagatī ka ūndūre ūrīa warutanagwo nī kanitha ūrīa wetīkīrītio nī thirikari na ma ūrīa ūthīniī wa Bibilia. Watho ūrīa tu wiki wa wītīkio na mīthiīrīre ūthīniī wa Bibilia, ona kūguūrio kūrī ithuī nī Roho Mūtheru.

“Ühunjia wa kiugo no ūkorwo ūtarī na kīene gūtarī na
gūkorwo ho kwa Roho Mūtheru gūtaratigithīria. ūyū
nīwe tu mūrutani mwagīrīru wa ma ya ūngai. No rīrīa tu
ma ītwaranīte thīniī wa ngoro na Roho noguo īriūkagia
thamiri kana kūgarūra mūtūrīre. Ümwe no ahote
kūrūgamia ndūmīrīri ya Kiugo kī Ngai, no akorwo ooī
watho wao woothé na ciīranīro; no angīkorwo Roho
Mūtheru ndegūkindīra ūūma mūciī (*ngoro-inī*), gūtire
muoyo ūngīgwīra Rwaro rwa Ihiga na gūthuthīka”

EGW (The Desire of Ages, pg. 671)

MÜTHINGI WA
ÜHONOKO

SOLA GRATIA / SOLA FIDE / SOLUS CHRISTUS

"Nī amu mūhonokeetio nī wega wa Ngai na ūndū wa gwītīkia, mūtihonokeetio nī cīko cianyu; mūhonokeetio nī kīheeo kīa Ngai no ti ūndū wa mawīra maanyu—" (Aefeso 2:8)

Morutani matatū ma kīmūthingi wa ma meyumīragia thīinīi
wa Eph 2:8.

- 1 Tūhonokagio nī ūtugi/wega wiiki
- 2 Njīra ya kwamūkīra weega no na wītīkio tu
- 3 Gīkī nī kīheeo kīa Ngai, kīheeo kīa Mūriū: Kristū wiki

Nīūndū wa wīhia witū, tūtuīrīrwo gīkuuū gīa tene na tene.
(Arom. 6:23a). No ningī, Ngai nī atūthondekeire njīra ya kūrīha thiirī witū na gūtūhe muoyo ūtathiraga (Arom. 6:23b).

Na nīkīi gītūmi gitū gīa kūbatara Ngai atūrīhīre thiirī wiitū? Nī tondū tūtingīhota kwīrīhīra ona atīa (Tha. 49:8; Aefeso. 2:9).

Rīrīa Martin Luther amenyire atī Kristū nīwetu kīhuumo kīa ūhonokio, akīambīrīria kūhunjia ma īyo. Makiri maingī, makoretwo moohetwo nī maheeni ma thū, makīohorwo na kūgarūrwo.

Ona gūtuīka ūhonokio nī tūhū, thogora waguuo warī mūkīru, na ūiganīte andū oothe (Johana 3:16; Arom. 8:32).

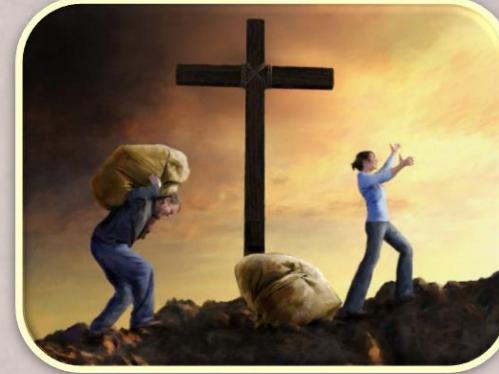

GŪKŪRA THĪNIĪ WA WEGA/ ŪTUGI

"Indī, thīiī o na mbere gūkūra thīinī wa wega na ūmenyo wa Mwathani na Mūhonokia witū Jesū Kristū. Naake arogooocwo rīu kinya tene na tene! Ameni." (2 Petero 3:18)

Mahinda-inī ma Middle Ages, andū meciragia ūrīa mangīhoota kwīhonokia o ene (na wa andū ao arīa marīkītie gūkua) kūgerera mitha, kūgūra, kwīhūūra iboko, gūthīī ng'endo.....

Maündū maya marī na ūhinyīrīria. Matiarī maiganu. O nginya rīrīa monire wega wa Mwathani witū Jīsū Kristū. Kuumanagia na hau makīigua mena wīyathi wa ma.

Wīyathi ūyū wamatongoririe kūmena Watho kana kana kūwathīkīra?

John Wesley (1703-1791), ūmwe wa anjīrīria a gīkundi kīa A- Methodist, na agucīrīrio nī gūthoma ūtarīria wa Luther igūrū rīa ibuku rīa Aroma.

Wītīkio wake mwerū ūkīmūtongoria gūkūra thīniī wa wega/ ūtugi.

Arīkia kwīmenya atī nī ahonoketio nī wega/ūtugi ndaigana kūmena Watho, no nī kūwīruta erutire na njīra njerekuru, nīguo ūtūūro wake ūnyitanīre na njīra nene na ūtūūro ūrīa Kristū angīendire kuuma kūrī we.

“Mūrūgamo mūnene wendaga gūkirīrīrio nī Athondekereri (Reformers)—o ūrīa wanyitītwo nī A-Waldenses, na Wycliffe, na John Huss, na Luther, Zwingli, na arīa manyitanīire nao—warī ūnene wa uuge wa Mandīko Matheru me ta watho wa gwītīkio ona kūhingio.

Makīregana na gwītīkīrwo gwa popes, ciūngano, mabatīrī, na athamaki, gwatha thamiri cia andū maūndū-inī makoniī ndini. Bibilia nīyo yarī wathani wao, na kuumana na ūrutani wayo, makīgerania mīrūgamo yoothe na maūndū moothe marīa moigagwo. Gwītīkia Ngai na kiugo Gīake gūgīkirīrīria andū aya atheru rīrīa maneanaga mīoyo yao magīcinwo mūtī-inī. “Be of good comfort,” akiuga Latimer kūrī aruna ake arīa moragagwo nīñndū wa wītīkio mehakuhi gūkirio mīgambo yao, “nītūgwakia mūthenya ūyū mūcumaa wa mwanya, na weega wa Ngai, thīniī wa Ngeretha (England), ta ūrīa ndīrehoka ūtakahorio.”—Works of Hugh Latimer 1:8”

EGW (The Great Controversy, pg. 249)